

ВЕРТЕП І ВЕРТЕПНА ДРАМА В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

Колеснік Т.В., Попатенко О.В.

Науковий керівник – доц., канд. мистецтвознавства Сідлецька Т.І.

Поняття вертепу є дуже важливою темою для вивчення і розуміння розвитку української культури XVI – XIX століть. Адже у цей період, важкий для становлення української культури через розподіл українських територій між декількома державами, вертеп відігравав важливу роль у формуванні української літератури і театру.

Вертеп – це мандрівний ляльковий театр, що виник в Україні, в барокову добу (друга половина XVII – XVIII ст.). Перша письмова згадка про вертеп датується 1666 р., а звичай "ходіння з куклами" відомий з 1573 р. Найбільшого поширення вертепні вистави набули в другій половині XVIII ст., особливо, в добу занепаду Києво-Могилянської академії, коли число вертепників поповнювалося її вихованцями, що йшли в народ популяризувати українські вистави в формі лялькового театру.

Вертепна дія розігрувалась у дерев'яному будиночку, що мав два поверхи і був відкритий з боку глядача. Розміри будиночка були різними – до двох метрів заввишки і одного метра завширшки. У дні скрині і в полиці, що розділяла поверхи, робилися прорізи – доріжки для руху. Поверхні полиць обклеювали хутром або тканиною. На другому поверсі показували різдвяну драму релігійного змісту; на першому – прив'язану до неї сатирично-побутову інтермедію.

Сюжет верхнього поверху вертепу був незмінним: цар Ірод дізнається від волхвів, що народився Христос, претендент на його престол. Бажаючи позбутися суперника, він кличе воїна і наказує йому перебити всіх віфлеємських дітей віком до 2 років. За цей злочин смерть відрубують Іродові голову, а чорти тягнуть його в пекло.

Сюжети нижнього поверху були щоразу різними. Проте повсякчас мали однакову мету – зображення реалій тогочасного життя. Тому обов'язковими героями були: дід, баба, коза, смерть, циган, циганка, жид, жидівка, шляхтич, москаль, козак.

Зважаючи на зрозумілість та простоту сюжету, а також легкий виклад, вертеп феноменально пройшов випробування часом, дійшовши у дещо зміненому вигляді і до нас. І знову набирає популярності у вигляді живих вертепів або вертепних композицій в костелах, на площах та вдома.